

Μακεδονικά

Vol 27, No 1 (1989)

Αναταραχή στη Μακεδονία στις παραμονές του Κριμαϊκού Πολέμου (1853-1856): (Σύμφωνα με τις εκθέσεις κυρίως του αυστριακού προξένου Θεσσαλονίκης Joseph Nizzoli)

Αποστ. Ε. Βακαλόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.89](https://doi.org/10.12681/makedonika.89)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Βακαλόπουλος Α. Ε. (1989). Αναταραχή στη Μακεδονία στις παραμονές του Κριμαϊκού Πολέμου (1853-1856): (Σύμφωνα με τις εκθέσεις κυρίως του αυστριακού προξένου Θεσσαλονίκης Joseph Nizzoli). *Μακεδονικά*, 27(1), 1-10. <https://doi.org/10.12681/makedonika.89>

ΑΝΑΤΑΡΑΧΗ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ
ΤΟΥ ΚΡΙΜΑΪΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (1853-1856)

(Σύμφωνα με τις εκθέσεις κυρίως του αυστριακού
προξένου Θεσσαλονίκης Joseph Nizzoli)

Κατά τη διάρκεια του 1960 συλλέγοντας αρχειακά στοιχεία για την «Ιστορία της Μακεδονίας, 1354-1833» από το «Haus-, Hof- und Staatsarchiv» της Βιέννης (Politisches Archiv des Ministeriums des Äusseren).XX VIII, Konsulate, Karton 100, 1853) δεν θέλησα ν' αφήσω αχρησιμοποίητες και ορισμένες γραμμένες στα ιταλικά εκθέσεις του αυστριακού προξένου Θεσσαλονίκης Joseph Nizzoli, οι οποίες αναφέρονται στη Μακεδονία και με τα άγνωστα ως σήμερα ιστορικά στοιχεία τους πλουτίζουν τις ειδήσεις μας γι' αυτήν στις παραμονές του Κριμαϊκού πολέμου, ιδίως στην ξαφνική εμφάνιση και δράση από τις αρχές του 1853 ληστρικών ομάδων έξω από τη Θεσσαλονίκη, τη Φλώρινα, το Μοναστήρι, Στρώμνιτσα καθώς και σε ορισμένους τόπους της Θεσσαλίας. Έτσι στην υπ' αρ. 1/273/1 Απριλίου 1853 έκθεσή του με τον τίτλο «Informazioni sulla banda armata di assassini nella Macedonia» (Πληροφορίες για τις ένοπλες ομάδες κακούργων στη Μακεδονία) αφηγείται με λεπτομέρειες πώς 40 ληστές εισέδυσαν στη Στρώμνιτσα και 10 απ' αυτούς μπήκαν κατά τις 11 τη νύχτα στο σπίτι ενός Εβραίου τραπεζίτη (ασφαλώς δανειστή-τοκογλύφου) και κυριολεκτικά τον έγδυσαν. Παρόμοια επίθεση με το ίδιο αποτέλεσμα σημειώθηκε και στη Λάρισα στο σπίτι του μικροτραπεζίτη (τοκογλύφου), Εβραίου επίσης, Αμπραβανέλ, από τον οποίο πήραν 4-5.000 γρόσια. Επίσης λήστευαν στο χωριό Κιομλίκιοι, 5 ώρες μακριά, τον πλούσιο πρόκριτο (τορμποματζή) του τόπου, και τραυμάτισαν αυτόν και τη γυναίκα του. Μια άλλη ομάδα λήστεψε στη Γιουβέσνα (σήμερα: Άσσηρος), 5 ώρες μακριά από τη Στρώμνιτσα, τον γιο του παπά, ενώ στη Μπαλάφρα¹, 4 ώρες μακριά, μόλις γλύτωσε από τη ληστεία ένας πλούσιος κάτοικος ονόματι Χατζής.

Τα αλληπάλληλα αυτά κρούσματα ανησυχούν τους διπλωματικούς αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων στη Θεσσαλονίκη, οι οποίοι συνεννοούνται μεταξύ τους και σκέπτονται, με πρωτοβουλία του προ-

1. Μπαλάφρα. Μήπως Μπαλάφτσα, τὸ σημερινὸ Κολχικό;

ξένου της Αγγλίας¹, αν θα μπορούσε να γίνει ένα κοινό διάβημα στον πασά Γιουσούφ Σαντίκ και να του επισημάνουν την αξιοθρήνητη κατάσταση στη Μακεδονία, την αναστάτωση των κατοίκων και την ανάγκη να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα για την παγίωση της ασφάλειας και για την απρόσκοπτη διεξαγωγή του εμπορίου που υφίσταται μεγάλες ζημίες. Τελικά ο αυστριακός πρόξενος Nizzoli, μη συμφωνώντας με το δριμύ ύφος του αγγλικού σχεδίου, δεν δέχτηκε την πρότασή του και αποφασίστηκε να στείλει ο κάθε πρόξενος (Ρωσίας, Αγγλίας, Γαλλίας, Αυστρίας) στον πασά χωριστό έγγραφο². Έτσι ο Nizzoli με την υπ' αρ. 3/273/4 Απριλίου διακοίνωσή του προς τον πασά, αφού του απαριθμεί τις παραπάνω περιπτώσεις ληστειών και κακουργημάτων, που διαπράττονται εδώ και λίγο καιρό («depuis queique temps»), ακόμη και σε μερικές μικρές κωμοπόλεις κοντά στη Θεσσαλονίκη, ενδιαφερόμενος για τους Αυστριακούς υπηκόους, κυρίως Έλληνες εμπόρους, τους εγκατεστημένους στην πόλη αυτή, καθώς και σε άλλες πόλεις του πασαλικιού του, ζητεί από τον Τούρκο αξιωματούχο, να υιοθετήσει τα πιο φρόνιμα μέτρα όχι μόνο για να προλάβει στο μέλλον την επανάληψη τέτοιων εγκληματικών πράξεων, αλλά και να τιμωρήσει τους κακούργους εφαρμόζοντας και τις ειδικές εξουσίες που απορρέουν από το αυτοκρατορικό φερμάνι της 2ας Σεφέρ 1262 (1845). Και την ήπια αυτή στάση του προς τον πασά δικαιολογεί ο Nizzoli προς τον προϊστάμενο επιτετραμμένο της Αυστρίας στην Κωνσταντινούπολη με το υπ' αρ. 273/1 έγγραφό του της 7ης Απριλίου.

Ύστερ' από μερικές μέρες, στις 10 Απριλίου 1853 (9 Ρετζέπ 1269), ο διοικητής της Θεσσαλονίκης απαντά στον αυστριακό πρόξενο ότι έχει κιόλας πάρει τα αναγκαία μέτρα για την τήρηση της τάξης, ώστε να μην ενοχληθούν οι ξένοι υπήκοοι και να μην παρεμποδιστούν οι εμπορικές τους ασχολίες. Εφαρμόζοντας ακριβώς, όπως και οι άλλοι κατά τόπους βεζίρηδες, τις ειδικές διαταγές του σουλτάνου έχει κιόλας στείλει στους τόπους των ληστειών τους αναγκαίους άνδρες για την καταδίωξη των κακοποιών και έχει δώσει εντολή στον αρχηγό της αστυνομίας Οσμάν μπέη, συνοδευόμενο από έναν αριθμό ανδρών να μεταβεί σε όλους αυτούς τους τόπους, για να βοηθήσει τους φρουρούς. Ελπίζει ότι σύντομα οι ληστές θα πέσουν στα χέρια του και θα τους στείλει στην Κωνσταντινούπολη, για να τιμωρηθούν. Έπειτα προσπαθώντας να μειώσει τη σημασία

1. Βλ. το σχέδιο διατύπωσης της έγγραφης διαμαρτυρίας τους υπ' αρ. 273/2 στον φάκελο του αυστριακού προξένου Jo. Nizzoli.

2. Βλ. υπ' αρ. 270/1 της 7ης Απριλίου έγγραφο του Nizzoli προς τον επιτετραμμένο της Αυστρίας στην Κωνσταντινούπολη.

λας στην πρωτεύουσα και ότι επομένως δεν πρέπει ν' ανησυχούν οι ξένοι υπήκοοι¹.

Αλλά και οι Έλληνες έμποροι των Σερρών (τα ονόματά τους βλ. παρακάτω), αυστριακοί υπήκοοι, φοβισμένοι από τα κρούσματα των ληστειών και από τις ταραχές του Μαυροβουνίου², απευθύνουν ταυτόχρονα, στις 12 Απριλίου αναφορά-αίτηση (takfir) προς τον διοικητή της πόλης, καθώς και επιστολή προς τον αυστριακό υποπρόξενο Gio. Spondy, και διαμαρτύρονται, γιατί εξαιτίας τους έχουν σταματήσει οι εμπορικές τους εργασίες και συναλλαγές μέσα στην πόλη και στα περίχωρα. Ανησυχούν ακόμη από τον εξοπλισμό των Τούρκων κατοίκων της, οι οποίοι σε ερωτήσεις τους, για ποιον λόγο κάνουν αυτές τις ετοιμασίες, απαντούν ότι έχουν διαταγή να είναι έτοιμοι με τα όπλα τους. Και οι ληστές, αντιλαμβανόμενοι τις νέες συνθήκες που παρουσιάζονται με την πιθανή έκρηξη ενός μουσουλμανικού πολέμου και επιδιώκοντας να διαφύγουν, ζητούν διαβατήρια (yol teskere) για να πάγουν στη Θεσσαλονίκη και να πολεμήσουν εναντίον των απίστων. Ο διοικητής καθησυχάζει τους εμπόρους λέγοντάς τους ότι οι προετοιμασίες αυτές των Τούρκων είναι αλλόκοτες και αηδείς κινήσεις. Οι Σερραίοι όμως έμποροι συνδυάζουν την τρομοκρατική αυτή κίνηση με ένα εμπρησμό που επιχειρήθηκε δυο φορές σε γνωστό οίκο της χριστιανική συνοικίας³. Η πυρκαϊά κατασβέστηκε, αλλά ο εμπρηστής έμεινε άγνωστος⁴.

Στην αναφορά-αίτησή τους προς τον αυστριακό υποπρόξενο οι έμποροι, αφού ανακοινώνουν τους φόβους των από την κατάσταση αυτή, που επιδεινώνεται με το πέρασμα του χρόνου, ζητούν τη συμπάρτασή του. Υποπευόμενοι μάλιστα τις κρυφές συνεννοήσεις των Τούρκων και φοβούμενοι για την ίδια τη ζωή τους, τον παρακαλούν να διαβιβάσει την αίτησή τους στον αυστριακό πρόξενο της Θεσσαλονίκης. Το έγγραφο το υπογράφουν οι ίδιοι οι αυστριακής υπηκοότητας έμποροι, οι οποίοι—και αυτό το κάνει πολύ ενδιαφέρον—είναι όλοι Έλληνες, οι παρακάτω⁵:

1. Υπ' αρ. 318/1 έγγραφο με την ιταλική μετάφραση της διακοίνωσης (nota) του Τούρκου διοικητή της Θεσσαλονίκης.

2. Υπ' αρ. 318/2 έγγραφο της 14ης Απριλίου του αυστριακού προξένου Jo. Spondy ή Ιωάν. Σπόνδη, όπως αναφέρεται στο από 28 Μαρτίου 1841 συστατικό έγγραφο του μητροπολίτη Σερρών Αθανασίου (Α π. Ε. Β α κ α λ ο π ο ύ λ ο υ, Εμμανουήλ Παπής «αρχηγός και υπερασπιστής της Μακεδονίας». Η ιστορία και το αρχείο της οικογενείας του, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 23).

3. Εννοούν τον οίκο των αδελφών Χατζηλαζάρου, τον οποίο κατονομάζει ο αυστριακός πρόξενος Spondy στην υπ' αρ. 318/2 έκθεσή του της 14ης Απριλίου προς τον Nizzoli.

4. Έγγραφο υπ' αρ. 318/4.

5. Υπ' αρ. 318/3 αντίγραφο της αίτησης.

Γεώργιος Ν. Νισούκας, Στέργιος Δούρος, Δ. Θεοδωρίδης¹, Θεόδωρος Λόγης, Αδελφοί Ν. Βασδέκη, Ιωάννης Καπέττης², Ιωάννης Κοεμτζής, Ιωάννης Δημητριάδης, Μαλάμος Μοραΐτης και υιοί, Παρίσης Αγαπίου, Δημ. Πάικος, Ιωάν. Σνιόκ, Σπυρίδων Σνιόκ³, Κωνστ. Σάσιας, Κωνστ. Σλάτκος, Πανάγιος Μοραΐτης.

Δύο μέρες αργότερα, στις 14 Απριλίου, ο αυστριακός υποπρόξενος στην υπ' αρ. 318/2 αναφορά του προς τον προϊστάμενό του της Θεσσαλονίκης του περιγράφει τη βαριά ατμόσφαιρα, που μετεωρίζεται πάνω από τις Σέρρες εξαιτίας των γεγονότων του Μαυροβουνίου. Την κατάσταση αυτή της τρομοκρατίας υπέθαλψε κρυφά ο «περίφημος» (il famoso) Ομέρ πασάς, ο οποίος τρέφει μίσος εναντίον των χριστιανών και αφήνει να εκδηλωθούν τα εχθρικά απέναντί τους αισθήματα. Και το έκανε αυτό σχολιάζοντας με τον τρόπο του τις εχθρικές προς την Τουρκία ειδήσεις των ευρωπαϊκών εφημερίδων, που τις διάβαζε ως συνδρομητής τους και γνώστης της γερμανικής, γαλλικής και ιταλικής γλώσσας.

Ο Spondy συνεχίζοντας λέγει, ότι η αναφορά-αίτηση (takrir) των εμπόρων έκανε μεγάλη εντύπωση στον διοικητή των Σερρών, καθώς και οι δικές του παραστάσεις προς αυτόν, μολονότι τον διαβεβαίωνε ότι ο ίδιος προσωπικά δεν αποδίδει σημασία σε τέτοιου είδους αναφορές. Οι αυστριακοί υπήκοοι, εξακολούθησε, ενδιαφέρονται μόνο για τις εμπορικές τους εργασίες. Ως προς το ποιοι Οθωμανοί κάτοικοι διασπείρουν τέτοιες φήμες, έχει τη γνώμη ότι πρόθεσή τους είναι να προκαλέσουν σύγχυση και αταξία στις προσεχείς μέρες του Πάσχα, κατά τη συνήθειά τους, τέτοια που είχε σημειωθεί στα μέρη της Κάτω Βουλγαρίας.

Ο Nizzoli στις 19 Απριλίου διαβιβάζει στο υπουργείο του εμπορίου αντίγραφα των παραπάνω εγγράφων, καθώς και τις πληροφορίες του για την έκρυθμη κατάσταση στη Μακεδονία, ειδικά στην περιοχή του Βέλες, όπου οι Τούρκοι είναι ερεθισμένοι εναντίον των χριστιανών και, όπως λέγεται, κατέσφαξαν 50 άτομα.

Η κατάσταση που επιδεινώνεται με νέες ληστείες και φρικτά εγκλήματα, και με εμπρησμούς στη Μακεδονία, καθώς και ο αυξανόμενος ερε-

1. Για τον Δ. Θεοδωρίδη, ταμία του Μακεδονικού Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Σερρών, βλ. Α. π. Ε. Βακαλόπουλου, Εμμανουήλ Παπάς, σ. 28.

2. Γιός του μεγαλεμπόρου των Σερρών Κωνσταντίνου Καπέτη, υποπροξένου για ένα διάστημα της Μεγάλης Βρετανίας, εγγονού του πρωταγωνιστή του 21 στη Μακεδονία Εμμ. Παπά από τη γραμμή της μητέρας του Ελένης (βλ. Α. π. Ε. Βακαλόπουλου, έ.α., σ. 28).

3. Αυτός είναι ασφαλώς ο πρόγονος του δημοσιογράφου και λογίου Σνάκ. εκδότη του περιοδικού «Μήνες» της προπολεμικής Θεσσαλονίκης.

θισμός των πνευμάτων του τουρκικού όχλου εναντίον των χριστιανών και προπάντων των Ευρωπαίων, παρά τις διαμαρτυρίες του μητροπολίτη Σερρών στις τοπικές αρχές, αναγκάζει τους παραπάνω εμπόρους να ζητήσουν από τον αυστριακό υποπρόξενο των Σερρών να εφοδιαστούν—για κάθε ενδεχόμενο—με διαβατήριο για να μπορέσουν να μεταφερθούν στη Θεσσαλονίκη, εφόσον μάλιστα ο Τούρκος διοικητής της πόλης απεκδύοταν από κάθε ευθύνη για το κάθε τι που θα μπορούσε να συμβεί ύστερ' από μια ενδεχόμενη εξέγερση των Τούρκων. 'Υστερ' απ' αυτά ο Nizzoli, που επικαλείται και τη συμπαράσταση της πρεσβείας του, δεν παραλείπει να στείλει αμέσως μια έντονη επιστολή προς τον πασά της Θεσσαλονίκης, ώστε να δώσει αυστηρές διαταγές στις τοπικές αρχές των Σερρών για να λάβουν και εφαρμόσουν, χωρίς καθυστέρηση, τα πιο αποτελεσματικά μέτρα και να αποτρέψουν οποιαδήποτε κίνηση ή αταξία των Τούρκων· να εξασφαλίσουν ακόμη την ηρεμία των κατοίκων και να εγυηθούν για τη ζωή, την περιουσία και τα εμπορικά συμφέροντα των αυστριακών υπηκόων με την ευθύνη του ίδιου του πασά¹.

Οι ανησυχίες του Nizzoli επιτείνονται, όταν ο υποπρόξενος και του Μοναστηρίου με την υπ' αρ. 94/20 Απριλίου έκθεσή του του ανακοινώνει ότι κυκλοφρούν διάχυτες φήμες ότι το προσεχές Σάββατο πριν από τη γιορτή των Βαίων πιθανόν να εκδηλωθεί κοινωνική αναστάτωση και ότι την Κυριακή των Βαίων θ' ακολουθήσει γενική σφαγή των χριστιανών. Αν και ο υποπρόξενος θεωρεί τις φήμες αυτές υπερβολικές, επειδή όμως δεν έχει κατορθώσει να συλλέξει θετικά στοιχεία, νομίζει πως θα πρόκειται για ληστείες, φόνους και εμπρησμούς σε ευρεία έκταση, φήμες που υποθάλπονται από την αδράνεια, κακοβουλία και τη διαφθορά των τοπικών αρχών, πασάδων και καϊμακάμηδων. Η σύμπτωση όμως της νέας αυτής έκθεσης με την αντίστοιχη των Σερρών κάνει τον Nizzoli να ζητήσει και τις συμβουλές του αυστριακού πρέσβη για τη λήψη των κατάλληλων σ' αυτή την περίπτωση μέτρων και την αποστολή ενός αυστριακού πολεμικού στη Θεσσαλονίκη από την Κωνσταντινούπολη ή από τη Σύμρνη, η παρουσία των οποίων στο λιμάνι του Θερμαϊκού θα καθυσύχαινε τις ταραγμένες ψυχές των Θεσσαλονικέων, γηγενών και Ευρωπαίων, και ειδικά των αυστριακών υπηκόων και θα προστάτευε τα εμπορικά τους συμφέροντα.

Μέσα σ' αυτή την ταραγμένη από φήμες και διαδόσεις ατμόσφαιρα της Θεσσαλονίκης ο αρχαιότερος του διπλωματικού της σώματος πρόξενος της Ρωσίας Άγγελος Μουστοξύδης καλεί στις 11/23 Απριλίου

1. Βλ. υπ' αρ. 339/20 Απριλίου έκθεση του Nizzoli προς το υπουργείο του.

τους συναδέλφους του να συσχεφθούν στο σπίτι του προξένου της Σαρδηνίας για τις αποφάσεις που θα έπρεπε να πάρουν¹. Συντάσσεται εκεί αμέσως και αποστέλλεται την επομένη στον πασά-διοικητή της πόλης συλλογική διακοίνωση (nota), στην οποία αυτός απαντά ύστερ' από 2 μέρες και διαβεβαιώνει τους προξένους ότι κανείς κίνδυνος ταραχών μέσα στην πόλη δεν υφίσταται και ότι οι σχετικές διαδόσεις προέρχονται και διαδίδονται από άφρονες, τους οποίους θα φοντίσει ν' ανακαλύψει και θα τους τιμωρήσει, όπως τους αξίζει².

Εξάλλου η αυστριακή πρεσβεία έχει ενεργήσει ανάλογα στην Κωνσταντινούπολη και έχει τη διαβεβαίωση της Υψηλής Πύλης ότι θα δοθούν οι δέουσες διαταγές προς τον διοικητή της Θεσσαλονίκης για να πατάξει τις ληστείες³. Και πραγματικά, όπως αναφέρει ο Nizzoli στις 2 Μαΐου, οι τουρκικές αρχές έδειξαν μεγάλη φροντίδα για την τήρηση της τάξης μέσα στην πόλη: περίπολοι τακτικού στρατού περιέτρεχαν τους δρόμους της, ενώ άλλα σώματα φρουρών είχαν τοποθετηθεί σε διάφορα σημεία και οι πυροβολητές είχαν πάρει θέσεις στα διάφορα κάστρα και στους πύργους έτοιμοι ν' αντιμετωπίσουν κάθε περίπτωση αναταραχής. Ακόμη έκλεισαν οι ταβέρνες, απαγορεύτηκαν οι λαϊκές συγκεντρώσεις και οι πωλήσεις πυρίτιδας και σφαιρών για όπλα κ.λ. Επίσης τη μέρα του Πάσχα ο μητροπολιτικός ναός φρουρούνταν από πολυάριθμους στρατιώτες με επικεφαλής τον ίδιο τον κεχαγιάμπεη (αναπληρωτή του πασά). Και μολονότι με την Ανάσταση οι Έλληνες έριχναν κάθε στιγμή τουφεκίες με κίνδυνο να δασαλεύσουν την τάξη, δεν σημειώθηκε κανένας άλλος πυροβολισμός, καμιά συμπλοκή, καμιά αταξία. Κρίνοντας την ηρεμία αυτή ο αυστριακός πρόξενος νομίζει ότι οι διάφορες φήμες που κυκλοφορούσαν για ταραχές των Τούρκων προήλθαν από τον φόβο διαφόρων ισχυρών προσώπων, τα οποία παρακινούσαν τους πιστούς μουσουλμάνους να είναι, για κάθε ενδεχόμενο, οπλισμένοι, για ν' αντικρούσουν πιθανές επιθέσεις των χριστιανών. Και αυτούς τους φόβους τους έτρεφε ο πόλεμος εναντίον των Μαυροβουνίων, η αποστολή του Γερμανού στρατάρχη κόμη von Leiningen και η παρόμοια του Ρώσου πρίγκιπα Μένσικoff στην Κωνσταντινούπολη, καθώς και τα διάφορα άρθρα των ευρωπαϊκών εφημερίδων, που ερέθιζαν και ενθάρρυναν τους χριστιανούς εναντίον των Τούρκων. Τώρα όμως επικρατεί άκρα ησυχία⁴. Και ο αυστριακός

1. Βλ. αντίγραφο της πρόσκλησης στο έγγραφο 348/1 του αυστριακού προξένου.

2. Βλ. την ιταλική μετάφραση της απάντησης στο υπ' αρ. 381 έγγραφο.

3. Υπ' αρ. 348/25 Απριλίου έγγραφο του Nizzoli στο υπουργείο του.

4. Υπ' αρ. 381/2 Μαΐου έγγραφο.

πρόξενος της Καβάλας συμφωνεί ότι είναι σχεδόν 2 μήνες που επικρατεί ησυχία στην περιοχή χάρη στις διαταγές του διοικητή της Θεσσαλονίκης Μουστζίρ πασά, αλλά ο νέος φόρος σεμούς (chömus), 10% στα καπνά, ο οποίος εισπράττεται βιαστικά και πιεστικά, έχει ανησυχήσει τους εμπόρους¹. Και ναί μεν ο στρατάρχης von Leiningen σε διαπραγματεύσεις με την Υψηλή Πύλη έχει πετύχει την κατάργηση του φόρου, αλλ' αυτή—αναγκασμένη από πιεστικές ανάγκες—με νέες διαταγές ζητεί την όσο το δυνατόν πιο γρήγορη πληρωμή του φόρου που τον έχει κιόλας εισπράξει—τα μισά σχεδόν χρήματα—με απειλητικούς τρόπους προς μεγάλη ζημία των εμπόρων².

Κατά τα τέλη Ιουνίου μεγάλη πυρκαϊά προς το λιμάνι της Θεσσαλονίκης αφήνει θλιβερά ίχνη και έχει συνέπειες όχι μόνο στην πόλη, αλλά και στην περιοχή της, γιατί οι εμπορικές συναλλαγές για μέρες διακόπηκαν και πολλοί καταστηματαρχες και έμποροι έχασαν μονομιάς τα εμπορεύματά τους. Επί 6 ημέρες συνεχιζόταν η πυρκαϊά στην παραλία. Με μεγάλη ευθύνη βαρύνεται ο πασάς, γιατί — παρά τις παρακλήσεις επιφανών κατοίκων και εμπόρων—δεν δέχτηκε ν' ανοίξει αμέσως τις πύλες της πόλης, ώστε να μεταφερθούν έξω τα εμπορεύματα, παρά μόνον ύστερα από μια ώρα και πλέον, όταν η φωτιά είχε επεκταθεί και κάψει ένα μεγάλο μέρος των αποθηκών και μαγαζιών στο προάστιο του λιμανιού. Αποτέλεσμα της πυρκαϊάς ήταν να εγερθούν στο αυστριακό προξενείο πολλές αμφισβητήσεις και δίκες και ν' ανασταλεί η πληρωμή από τον εμπορικό οίκο της Τοσκάνας «Αδελφοί Modiano», οι οποίοι και είχαν ένα μεγάλο μέρος δημητριακών κ'ι ήταν έτοιμοι να το στείλουν στον οίκο Καραλή της Κωνσταντινούπολης, αλλ' αυτό έγινε παρανάλωμα της φωτιάς. Συνέπεια ήταν ακόμη να συμβιβαστούν με τους πιστωτές του με ένα 50% των ζημιών. Τον Ιούλιο, στο εσωτερικό της Μακεδονίας, στην περιοχή του Μοναστηρίου, πασιμποζούκοι κυρίως και Αλβανοί της Δίβρας προβαίνουν σε συνεχείς φόνους και λεηλασίες, όπως σημειώνει ο εκεί αυστριακός υποπρόξενος, στο Γκορνίτσοβο (της Δίβρας)³, στα χωριά του Μοναστηρίου και της Φλώρινας. Ο πασάς βέβαια στέλνει επί τόπου τα αναγκαία αποσπάσματα, για να επιβάλει την τάξη και την ασφάλεια⁴. Και τον επόμενο μήνα, Αύγουστο, διατάζει τον καϊμακάμη Σερρών να

1. Υπ' αρ. 79/19 Μαΐου αναφορά του Spondy προς τον Nizzoli.

2. Υπ' αρ. 472/23 Μαΐου και 479/29 Μαΐου έκθεση Nizzoli. Πρβλ. και υπ' αρ. 497/82/26 Μαΐου αναφορά Spondy προς Nizzoli.

3. Γκορνίτσοβο. Το σημερινό χωριό Κέλλη.

4. Υπ' αρ. 974/11 Ιουλίου έγγραφο Nizzoli.

περιτρέπει με ομάδες φρουρών τους δρόμους που οδηγούν στο Νευροκόπι, για να εξασφαλίσει την εμπορική κίνηση στο ομώνυμο πανηγύρι.

Με την επιδεινώση των σχέσεων Τουρκίας-Ρωσίας και την έκρηξη του πολέμου η αναταραχή εντείνεται όχι μόνο στη Μακεδονία, αλλά και στη Θεσσαλία. Συμμορία Τουρκαλβανών ληστεύει το μοναστήρι του Καναλιού, που βρίσκεται στους πρόποδες του Ολύμπου και υπάγεται στον επίσκοπο του Πλαταμώνα. Ο Nizzoli αφηγείται διεξοδικά τη ληστεία αυτή, καθώς και τις κακοποιήσεις των ληστών σε βάρος των μοναχών και ιδίως του ηγουμένου. Απόπειρα όμως των ίδιων ή άλλων ληστών να κάμουν το ίδιο στο μοναστήρι της Πέτρας απέτυχε, γιατί οι μοναχοί, προειδασμένοι από ό,τι είχε συμβεί στο προηγούμενο μοναστήρι, αρνήθηκαν ν' ανοίξουν την πόλη¹.

Τι απέγιναν αυτοί οι ληστές και οι φονείς των διαφόρων επαρχιών της Μακεδονίας; Μας το αφηγείται ο Nizzoli με βάση τις ειδήσεις που έχει από τον υφιστάμενό του υποπρόξενο της Καβάλας Spondy: ότι με την έκρηξη του ρωσοτουρκικού πολέμου έσπευσαν να καταταχθούν στα άτακτα σώματα των μασιμποζούκων, για να σταλούν στο μέτωπο της Σιούμπλας. Αυτοί όμως, ώσπου να συναθροιστούν και να φτάσουν στον προορισμό τους, καταπιέζουν τους χριστιανούς ζητώντας τους πότε 500, πότε 1000 πιάστρα, απειλώντας τους αλλιώς ότι θα λεηλατήσουν τα μαγαζιά και τα σπίτια τους, παρά τις επεμβάσεις και παρατηρήσεις των τοπικών αρχών, στις οποίες απαντούν ότι αυτή είναι η διαταγή του σουλτάνου. Αλλά και γενικά οι Τούρκοι κάτοικοι είναι εξοπλισμένοι και δεν διστάζουν να φέρονται υβριστικά και προς αυτούς ακόμη τους Ευρωπαίους. Εξαιτίας της κατάστασης αυτής τα μαγαζιά μένουν κλειστά και οι εντόπιοι χριστιανοί, καθώς και οι Ευρωπαίοι υπήκοοι, δεν βγαίνουν από τα σπίτια τους. Γι' αυτό και ο Spondy νομίζει ότι θα ήταν αναγκαίο να σταλεί επειγόντως ένα πολεμικό πλοίο της Αυστρίας στα παράλια της Μακεδονίας.

Ο επίλογος της ιστορίας της περιόδου αυτής, από την άνοιξη ως τον χειμώνα του 1853, είναι ότι ο πρόξενος της Ρωσίας στη Θεσσαλονίκη Έλληνας Άγγελος Μουστοξύδης αναχωρεί από τη θέση του και πηγαίνει στην Αθήνα με την πρόθεση να επιστρέψει, όταν θα λήξει ο ρωσοτουρκικός πόλεμος. Στο μεταξύ εμπιστεύεται την προστασία των υπηκόων της Ρωσίας και των συμφερόντων τους στη Μακεδονία, τόσο στη

1. Βλ. έκθεση Nizzoli από 26 Ιουλίου με σβησμένο τον αριθμό.

Θεσσαλονίκη, όσο και στα περίχωρα (16 περίπου οικογενειών), στον αυστριακό πρόξενο Nizzoli¹.

ΑΠΟΣΤ. Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

SUMMARY

Apostolos E. Vakalopoulos, Disorder in Macedonia on the Eve of the Crimean War (1853-1856).

This study is referring to the disorder and thefts in various parts of Macedonia between the months April and October 1853, on the eve of the Russian-Turkish war 1853-1856. The author based on documents from the Vienna Archives «Haus- Hof- und Staatsarchiv» gives a general idea of the critical situation created in South Macedonia, inhabited mainly by Greeks. The inhabitants, mainly of Thessaloniki, Serres and Kavala feel uneasy because of acts of brigandage especially in the countryside. The merchants of these towns, most of them Austrian subjects, terrified, report to their consuls and ask for protection. As a result these consular agents and the Ambassador in Constantinople are complaining to the Turkish authorities, which assure them that they have taken proper steps to cope with the problem and to impose the public order. Shortly the Russian-Turkish breaks out and the bandits and malefactors hurry to enrol as irregulars (basibozuks) in the Turkish army continuing however to create disorder and after their departure to the front.

1. Υπ' αρ. 1014/27 Οκτωβρίου έγγραφο Nizzoli.